

BAANVERWACHTING

Het verschil in baanverwachting tussen autochtone
leerlingen en leerlingen met een
migratieachtergrond

Bachelor thesis

Onderwijskunde

8 december 2019

Begeleider: Hans Luyten

2e begeleider: Martina Meelissen

Dennis Dennebos

Universiteit Twente

Samenvatting

Dit onderzoek kijkt naar het verschil in baanverwachting onder leerlingen van 15 jaar in Nederland. Specifiek wordt in kaart gebracht of hierin verschillen zijn tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een migratieachtergrond. Er is gewerkt met de dataset van het PISA-onderzoek uit 2015. Eerder onderzoek laat zien dat leerlingen met een migratieachtergrond zich veel hoger inschatten wat betreft verwachte beroepsstatus dan hun autochtone leeftijdsgenoten. Dit onderzoek geeft eerst een overzicht van de wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp. Vervolgens is er door middel van een regressieanalyse gekeken of er ook in de PISA-data een verschil gevonden kan worden tussen deze twee groepen leerlingen en zo ja, welke factoren hierbij een rol spelen. De analyses op de PISA-data laten zien dat de factoren die volgens de onderzoeksliteratuur van belang zijn, niet samenhangen met het verschil in baanverwachting tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een migratieachtergrond.

Inhoud

Samenvatting.....	2
Inleiding	4
Theorie	5
Immigranten	5
Schoolprestaties en verwachtingen.....	6
Optimisme	6
Discriminatie	7
Ouders en familie	7
Verskil educatieverwachting en baanverwachting	8
Onderzoeksvraag	8
Methode.....	9
Afhankelijke variabele	9
Verklarende variabele.....	10
Controlevariabelen	11
Leerprestaties.....	11
Sociaal-economische status	11
Self-efficacy	11
Ouderlijke participatie en aspiraties	11
Ouderlijke ondersteuning	11
Motivatie	11
Taal	12
Ouderlijke opleiding.....	12
Opleidingsrichting leerlingen.	12
Analyses	12
Resultaten	13
Conclusie en discussie.....	17
Referenties.....	18
Bijlage A.....	20

Inleiding

Als er gevraagd wordt naar wat jonge kinderen later willen worden, dan zijn er duidelijke favoriete banen en minder favoriete banen. Zo zien veel kinderen zich later werken als brandweerman, profvoetballer, dierenarts of artiest. Wanneer kinderen ouder worden, worden hun voorkeuren voor een beroep meer divers en realistischer.

Wanneer leerlingen in het voortgezet onderwijs keuzes moeten gaan maken omtrent hun schoolcarrière zullen ze ook moeten nadenken en keuzes moeten maken over hun beroep in de toekomst. Het profiel wat ze gaan kiezen, welke vakken of een richting in het beroepsonderwijs zijn voorbeelden van richtingen waaruit ze kunnen kiezen. Rond hun 15de jaar hebben ze dus al een beeld moeten vormen wat ze graag zouden willen leren, studeren of zelfs later voor de kost willen doen.

In Nederland is er de laatste tijd aandacht geweest voor de aansluiting van scholing op de banen van de toekomst. Zo is er door de Sociaal-Economische Raad (SER) in november 2017 in een advies aan de regering gewaarschuwd voor een mismatch tussen mbo en bedrijfsleven. Jongeren hebben een verkeerd beeld bij beroepen die in ontwikkeling zijn en kiezen deze daarom niet. Bij ontwikkeling van beroepen moet gedacht worden aan veranderingen op de arbeidsmarkt en vernieuwing van taakinhoud. De banen veranderen, maar de jongeren weten niet wat er verandert en hoe ze daar op kunnen inspelen. Bijvoorbeeld door de juiste opleidingen te kiezen. In het SER-advies wordt als voorbeeld de jongeren met een migratieachtergrond genoemd. Deze jongeren kiezen vaak voor administratieve opleidingen. En dat is volgens het adviesrapport van de SER nu juist werk waaraan minder behoefte is.

In de media wordt niet altijd een positief beeld geschetst van jongeren met een migratieachtergrond. Ze doen het minder goed op school (o.a. vanwege taalachterstand) en worden vaker in verband gebracht met criminaliteit. De houding tegenover deze jongeren is vaak negatief en anti-migrant (Rustenbach, 2010). Op de arbeidsmarkt krijgen ze te maken met discriminatie. Jongeren met een migratieachtergrond hebben dus alle redenen om pessimistisch te zijn over hun opleidingstraject en baankansen. Toch zijn er signalen dat juist deze groep leerlingen met een migratieachtergrond zichzelf hoog inschatten.

Vanuit de overheid is er recentelijk veel aandacht voor het keuzegedrag van leerlingen en de invloed van hun ouders. Zo wilde Minister Slob (OCW) recentelijk het vmbo een beter imago geven zodat ouders gaan stoppen met “omhoog duwen” om hun kind van het vmbo naar de havo te krijgen (Keultjes en van Gaalen, 2018). Vooral hoogopgeleide ouders willen graag dat hun kinderen een hogere opleiding gaan volgen. Dit met alle nadelige gevolgen voor het kind zoals het niet aankunnen van het niveau, het hebben van stress of kans op verhoogde drop-out. De gevolgen van een mismatch en het maken van een onjuiste keuze kunnen erg frustrerend zijn. Leerlingen kunnen gedemotiveerd raken en kunnen moeilijkheden krijgen met het vinden van een baan. Dit met alle maatschappelijke gevolgen van dien. Het is van belang dat de al wat zwakkere groepen in de samenleving een goede keuze maken die bij hen past.

De baanverwachting van leerlingen is in het internationaal vergelijkende PISA-onderzoek gemeten onder 15-jarigen. PISA-onderzoek is een 3-jarig wereldwijd trendonderzoek in meer dan 70 landen naar geletterdheid van 15-jarigen in leesvaardigheid, wiskunde en natuurwetenschappen. Het is begonnen in 2000 en wordt uitgevoerd door de OECD (<http://www.oecd.org/pisa/>). Naast een toets over deze vakgebieden is aan de leerlingen ook een vragenlijst voorgelegd. Een van de vragen in de leerlingenvragenlijst luidde: Wat voor baan verwacht je te hebben als je 30 jaar bent?

Omdat er in het PISA-onderzoek gekeken wordt naar kenmerken en testresultaten van deze 15-jarigen en hun omgeving kunnen we de bevroegde baanverwachting koppelen aan deze kenmerken en testresultaten. Leerlingen hebben hun baanverwachting ergens op gebaseerd en het is nuttig om te weten waarmee deze keuze samenhangt.

Baanverwachting is natuurlijk iets anders dan de daadwerkelijke baan die kinderen later zullen krijgen. Er is in Australië onderzoek gedaan naar wat 15-jarigen voor baanverwachting hebben en wat ze uiteindelijk tien jaar later als ze 25 jaar zijn daadwerkelijk voor baan hebben (Gemici, Bednarz, Karmel en Lim, 2014). De gegevens gebruikt in dit onderzoek komen van de vraag uit PISA. Hieruit kwam naar voren dat de verwachtingen van de 15-jarigen niet overeen komen met de uiteindelijke banen. Er werd

onrealistisch ingeschat. De oud-leerlingen hadden blijkbaar te hoog ingezet en hadden niet de baan met de status behaald waarop ze tien jaar eerder hadden ingezet. Er zou dus gezegd kunnen worden dat deze leerlingen niet goed zijn geweest in het inschatten van hun toekomstige baan. Ook hier was dus sprake van een mismatch. Het is dus interessant om te weten waar het fout gaat en waarom leerlingen blijkbaar niet goed zijn in het inschatten wat voor baan ze zullen krijgen.

Theorie

Immigranten

Binnen de groep leerlingen met baanverwachtingen kan er gekeken worden naar verschillen of overeenkomsten tussen niet-migranten en migranten. Migranten zijn er in allerlei soorten. In Nederland wordt de term persoon met een migratieachtergrond of immigrant gebruikt. Wanneer gekeken wordt in de literatuur of in het dagelijkse nieuws zien we dat de definitie van immigrant of migrant soms overeenkomt en soms verschilt. Het definitiegebruik is soms anders. Het is dus goed om vast te stellen wie er in dit onderzoek gezien gaat worden als immigrant.

Er zijn verschillende soorten immigrantengroepen. Zo komen er in het onderzoek van van Meeteren, Engbersen en van San (2009) drie groepen immigranten naar voren. In onderzoek van van Meeteren, Engbersen en van San (2009) in België is bijvoorbeeld gekeken naar de ambitie van irreguliere en reguliere migranten en de middelen die ze nodig hebben en gebruiken om deze ambitie te bereiken. Irreguliere migranten worden hier gezien als mensen die zonder toestemming in België zijn, maar ook mensen die geen visa nodig hebben maar wel langer in België zijn dan hun paspoort toestaat, veelal Oost-Europeanen. Ook zijn vroegere asielzoekers meegenomen in dit onderzoek. Uitkomst is dat er binnen reguliere migranten verschillende groepen zijn. Er zijn de studenten, de vluchtelingen en de gastarbeiders. In dit onderzoek komen deze drie soorten migrantenambities naar voren: ten eerste de investment migrants of studenten, die de ambitie hebben om kennis op te doen en arbeidscompetenties willen verwerven. Om vervolgens met een verhoogde sociale mobiliteit terug te keren naar het land van herkomst. Ten tweede legalization migrants of vluchtelingen, de migranten die de ambitie hebben om een legale verblijfstatus te verkrijgen door bijvoorbeeld trouwen of een asielprocedure te doorlopen. Als derde, settlement migrants of gastarbeiders en blijvende immigranten, de migranten die de ambitie hebben om illegaal of legaal een leven op te bouwen in België.

Omdat er in dit onderzoek gekeken wordt naar 15-jarige kinderen van immigranten gaat er gekeken worden naar de vluchtelingen, gastarbeiders en blijvende immigranten. Dus de immigranten en hun kinderen die in dit land willen blijven wonen en een leven willen opbouwen of dit al gedaan hebben. Ze zien zichzelf hier naar school gaan en kunnen zichzelf in de toekomst ook een baan zien krijgen op de Nederlandse banenmarkt. Deze migranten willen deel uitmaken van de maatschappij en in Nederland blijven. Veelal komen deze migranten uit landen als Turkije, Marokko, Iran, Afghanistan, Syrië, Suriname, de Nederlandse Antillen enz. Dit is de groep die in het PISA-onderzoek ook voorkomt en geclassificeerd is als immigrant.

Als er gekeken wordt naar de schoolcarrières van de jongeren met een migratieachtergrond, dan zien we een duidelijke verschil tussen Nederlandse jongeren en de niet-westerse migranten. Volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau (Herweijer, 2009) is het zo dat leerlingen met een migratieachtergrond vaker blijven zitten en vaker drop-out zijn dan autochtone leerlingen. Het percentage van vroege schoolverlaters in de 15 tot 24 jaar groep is bij niet-westerse migranten 16.8% en voor autochtone leerlingen 11.6%. Ook in het hoger onderwijs zijn leerlingen met een migratieachtergrond volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau minder succesvol dan autochtone leerlingen. Ze hebben moeite met de opleiding en slechts 50-55% studeert binnen zeven jaar af, tegenover 70-73% van de autochtone leerlingen. De route die ze afleggen verklaard een deel daarvan, ze komen namelijk vaker via een beroepsopleiding binnen bij het hoger onderwijs. Maar zelfs wanneer ze dezelfde vooropleiding als hun autochtone collega's hebben, dan nog doen ze het slechter (Herweijer, 2009).

Relatief gezien zitten er weinig migranten in het onderwijs (havo/vwo) dat direct aansluiting vindt op hoger onderwijs. Toch vinden een groot aantal migranten hun weg via doorstromen en stapelen van

kwalificaties in beroepsonderwijs naar het hoger onderwijs. Het aantal migranten in het hoger onderwijs is de laatste jaren sterk gegroeid. Bijna alle migranten die havo of vwo afsluiten gaan naar het hoger onderwijs en via het beroepsonderwijs stromen ook veel meer migranten door dan autochtone leerlingen. In 2006 kwamen 50% van de Turkse, Marokkaanse en Surinaamse leerlingen in het hoger onderwijs terecht via beroepsonderwijs tegenover slechts 30% autochtone leerlingen (Herweijer, 2009).

Binnen de migrantengroep is de tweede generatie meer succesvol in schoolresultaten dan de eerste generatie migranten volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau. Maar het gat tussen de autochtone leerlingen en tweede generatie migranten blijft nog steeds wijd (Herweijer, 2009).

Schoolprestaties en verwachtingen

Onderzoek van Perry, Przybysz en Al-Sheikh (2009) laat zien dat autochtone jongeren in de VS een significant lagere opleiding van zichzelf verwachten dan de andere groepen. Hierbij was gekeken naar de groepen multiraciale leerlingen, Afro-Amerikaanse leerlingen en blanke leerlingen. Uit dit onderzoek komt echter ook dat er geen significant verschil is tussen de groepen als er gekeken werd naar expected en aspired occupational prestige levels. Wel is er een significant verschil gevonden als het gaat om de verwachte opleidingsniveau. Het verwachte opleidingsniveau is bij autochtone groepen lager dan bij de andere groepen.

Uit een ander onderzoek uit de VS van Perry (Perry en Vance, 2010) is gekeken naar de rol van zelfbeeld en geslacht op de verwachte en gehoopte beroepsprestige en scholing. Dit binnen een uitsluitend niet-autochtone groep leerlingen. Er is geen significant verschil gevonden tussen jongens en meisjes met betrekking tot verwachte scholing. Wel was er een significant verschil tussen jongens en meisjes met betrekking tot verwachte en gehoopte beroepsprestige. Jongens schatten zichzelf lager in wat betreft verwachte en gehoopte beroepsprestige dan meisjes.

Bandura, Barbaranelli, Caprara en Pastorelli (2001) hebben gevonden dat perceived occupational self-efficacy zorgt voor bepaalde carrières waarin kinderen geïnteresseerd zijn en waarin ze niet geïnteresseerd zijn. De perceived academische, sociale en zelfregulerende efficacy beïnvloedt de baankeuze waarvoor ze zich geschikt achten. Zowel direct als door de invloed op academische aspiraties. Volgens dit onderzoek is perceived occupational self-efficacy dat wat kinderen richting geeft in hun baankeuze. En dus bepalend voor wat voor beroep ze zullen kiezen. Bandura et al (2001) zeggen dus dat self-efficacy, en niet schoolprestaties, de bepalende factor is bij het kiezen van een baan.

Het is dus van belang dat er gekeken gaat worden naar het verschil tussen ambities en verwachtingen (aspirations en expectations) op het gebied van banen van 15-jarigen. Er zijn aanwijzingen gevonden dat niet de concentratie immigranten op een school van belang is bij schoolprestaties maar de sociaaleconomische status (OECD, 2015). Ook is er gevonden dat blanke jongeren een lagere opleiding voor zichzelf inschatten dan andere etnische groepen. Daarnaast is er gevonden dat wanneer een leerling een hogere beroeps self-efficacy heeft dit meer van belang is dan schoolprestaties.

Optimisme

Autochtone jongeren in een achtergestelde socio-economische situatie hebben een pessimistische kijk op de mogelijkheden die ze denken te hebben. Vrouwen ervaren de mogelijkheden zelfs minder positief dan mannen. Jongeren van buitenlandse afkomst hebben juist, tegen de verwachtingen die een achtergestelde socio-economische status schept in, een meer positieve kijk op de mogelijkheden en kansen die er voor jonge mensen bestaan volgens Reeskens en van Oorschot (2012).

Uit de resultaten van het onderzoek in Duitsland van Tjaden en Hunkler (2017) komt naar voren dat leerlingen met een minderheidsachtergrond of migratieachtergrond in de zogeheten “optimism trap” kunnen belanden. Grote optimisme kunnen de minderheden sturen naar de keuze om tegen elke prijs een universitaire opleiding te kiezen. Ook als hun schoolresultaten niet zo goed zijn kiezen ze voor een (te) hoge opleiding. Dit terwijl een beroepsopleiding juist een snellere route naar een baan, stabiele

carrière en inkomen kan leiden voor hen. Dit zorgt dan weer voor een hogere percentage drop-outs onder de studenten met een minderheidsachtergrond of migratieachtergrond.

Ook Reeskens en van Oorschot (2012) hebben gevonden dat jonge mensen met een migratieachtergrond positiever zijn over hun baankansen. Ze verklaren dit door de “immigrant optimism hypothesis” (Andriessen en Phaet, 2002; Fischer, 2010; Hirschman, 2001; Kao en Tienda, 1995). Deze “immigrant optimism hypothesis” zegt dat het succes van immigranten op de banenmarkt afhangt van de motivatie die ze hebben verkregen door de optimistische houding van hun ouders. Als verklarende uitleg voor het positiever zijn opperen ze nog dat het ook zou kunnen dat de gevraagde immigranten de vraag gezien hebben als baankansen voor jongeren in het algemeen, in plaats van baankansen voor hen specifiek. En ze de baankansen in het algemeen dus positief benaderen zonder hun eigen situatie en kenmerken hierin mee te nemen.

Kao en Tienda (1995) hebben gevonden dat culturele kenmerken en ouders die optimistisch zijn over de toekomst van hun kinderen de educatieve prestaties van eerste en tweede generaties migranten bepalend maken. De tweede generatie migranten zijn volgens Kao en Tienda (1995) het beste gepositioneerd voor succes op school door de combinatie van het hebben van ouders geboren in het buitenland (optimisme) en de taalvaardigheid omdat ze zelf geboren zijn in het land waar ze wonen.

Ook Fernandez-Reino (2016) heeft gevonden dat er zoiets als een “immigranten optimisme” bestaat onder leerlingen met een migratieachtergrond. Er werd gevonden dat optimisme en verwachtingen onder leerlingen met een migratieachtergrond uiteindelijk invloed heeft op hoe hoog ze inzetten op het vervolgonderwijs. Dit komt overeen met de “optimism trap” die Tjaden en Hunkler (2007) gevonden hebben in hun onderzoek. De “trap” of valkuil hierin is dat door het optimisme de leerlingen met een migratieachtergrond geleid kunnen worden naar een universitaire opleiding tegen elke prijs. Ook al had een beroepsopleiding hen waarschijnlijk beter geleid naar het sneller vinden van een baan, betere vooruitzichten en een stabiel inkomen.

Discriminatie

Anticipated discrimination, of verwachte discriminatie en het effect hiervan op de verwachte educatie is in Engeland onderzocht door Fernandez-Reino (2016). Er is gekeken naar de anticipatie van de studenten op de verwachte discriminatie op de banenmarkt. Uit de resultaten blijkt dat het verschil in verwachtingen op educatiegebied niet te verklaren is door verwachte discriminatie. De leerlingen met een migratieachtergrond houden volgens dit onderzoek geen rekening met de gevolgen van discriminatie op de arbeidsmarkt bij de keuze van hun educatie. Voor leerlingen speelt toekomstige mogelijke discriminatie dus geen rol in hun educatie- en baanverwachting. In werkelijkheid speelt discriminatie op afkomst of achternaam nog steeds een rol bij bijvoorbeeld het solliciteren naar een baan. Logischerwijs zou er verwacht kunnen worden dat de leerlingen met een migratieachtergrond hier wel rekening mee zouden moeten houden. Maar bij het inschatten van educatie- en baanverwachtingen doen ze dat niet.

Ouders en familie

Uit het eerder genoemde onderzoek door Tjaden en Hunkler (2017) gedaan in Duitsland onder immigranten komt naar voren dat de hoge verwachtingen vanuit de familie ervoor zorgen dat immigranten relatief vaak kiezen voor een academische opleiding. Dit resulteert in de al eerder genoemde “optimism trap”.

Het onderzoek van Bandura et al (2001) zegt dat de ouders met een hoge self-efficacy de academische self-beliefs het meest verhogen. Dit gebeurt als ouders efficacy promoten door het tonen van hoge aspiraties. Het tonen en overbrengen van aspiraties zorgt voor vertrouwen bij de kinderen in hun academische capaciteiten. Ouderlijke aspiraties zijn dus van groot belang bij de perceived academische efficacy van de kinderen.

Kinderen van immigranten worden gestimuleerd door hoge ouderlijke verwachtingen en aspiraties (Rosenbaum en Rochford, 2008). Recentelijk gearriveerde immigranten hebben sterke gevoelens van verbondenheid met school die ze manifesteren in pro-school gedrag. Derde en meer generatie jongeren zijn relatief minder geïnteresseerd in school. Hun focus ligt meer op relaties en vriendschappen met andere kinderen en deelnemen aan sportactiviteiten en hobby's. Dit in plaats van het focussen op goede schoolresultaten en presteren op school. De generationele verschillen in houding en de daaruit voortvloeiende verschillen in academische prestaties bieden volgens dit onderzoek van Rosenbaum en Rochford (2008) ondersteuning voor de immigrant optimism hypothesis. De leerlingen met een migratieachtergrond zijn immers optimistischer over hun verwachte opleiding en baankansen.

De resultaten uit het onderzoek van Kao en Tienda (1995) geven weer dat het gedragsverschil tussen immigranten ouders en autochtone ouders essentiële ingrediënten zijn voor het verklaren van het verschil in prestaties van jongeren met een migratieachtergrond en autochtone jongeren. De tweede generatie immigranten zijn door hun taalkennis en het promoten van academische prestaties door hun ouders het beste gepositioneerd om goed te presteren op school. Dit gedragsverschil kan worden doorvertaald naar het verschil in baan en status van de baan wat de ouders van immigranten hebben. Het is immers de ambitie, taalkennis en academische prestaties van deze ouders wat zorgt voor een betere baan.

Ook in een Canadees onderzoek (Childs, Finnie, Meuller, 2015) waarbij de vraag was: Waarom gaan er zoveel kinderen van immigranten naar de universiteit?, kwam naar voren dat er een ouderlijke invloed is. Uit dit onderzoek kwam namelijk naar voren dat juist veel immigranten met “unfavourable” karakteristieken zoals het lage ouderlijke opleidingsniveau naar de universiteit gaan. Dus dat ook al zou het niet te verwachten zijn gezien het ouderlijke opleidingsniveau het toch gebeurt dat leerlingen met een migratieachtergrond kiezen voor een universitaire studie. Dit sluit weer aan op de “optimism trap” van Tjaden en Hunkler (2017).

Verskil educatieverwachting en baanverwachting

In de gevonden onderzoeken wordt soms gekeken naar educatieverwachting, soms naar baanverwachting en soms ook naar beide verwachtingen tegelijk. De leeftijden van de leerlingen in de onderzoeken waren veelal hetzelfde, rond de 15 jaar. Op deze leeftijd moeten vele leerlingen een passende opleiding of vervolgopleiding vinden. Hierin moeten ze waarschijnlijk keuzes maken of ze door willen leren op een universiteit of hogeschool, een beroepsopleiding willen doen en welke carrière-richting ze op willen. Hierdoor liggen de verwachtingen voor educatie en verwachtingen voor loopbaan erg dicht bij elkaar. Er kan dus zowel gekeken worden naar educatieverwachtingen als baanverwachtingen omdat deze erg met elkaar samenhangen. Logischerwijs zal een hogere inschatting qua educatie ook een hogere inschatting qua baan inhouden.

Onderzoeksvraag

De vraag die hieruit voortvloeit is in hoeverre leerlingen met een migratieachtergrond in Nederland voor zichzelf ook daadwerkelijk een betere baan inschatten dan de niet-immigranten. En hoe verhoudt zich dat dan met hun achtergrondkenmerken (bijvoorbeeld hun schoolprestaties en sociaaleconomische status)

1. Hoe hoog zijn loopbaanverwachtingen op de arbeidsmarkt van leerlingen met een migratieachtergrond in vergelijking met die van autochtone leerlingen?
2. Hoe sterk verschilt het verwachte beroepsniveau van leerlingen met het beroepsniveau van hun ouders? In hoeverre is er in dit opzicht een verschil tussen migranten en autochtonen?
3. Wat is het verschil tussen de autochtone leerlingen en de leerlingen met een migratieachtergrond als er gecontroleerd wordt voor de verschillende verklarende variabelen die er in de literatuur gevonden zijn?

Door deze vragen te beantwoorden zal er meer inzicht komen in wat een rol speelt bij baanverwachtingen onder jongeren met een migratieachtergrond. Zo kan er gekeken worden op welke punten wellicht ingegrepen kan worden om frustratie, een mismatch of onrealistische verwachtingen tegen te gaan. Wanneer deze punten bekend zijn kan er gericht en efficiënter gezocht kunnen worden naar middelen of ingrepen die voor de leerlingen zelf, hun ouders en de maatschappij in het algemeen een positief gevolg hebben. En er kan gekeken worden naar waar er mogelijkheden liggen voor vervolgonderzoek.

Methode

De dataset waarmee gewerkt gaat worden in dit onderzoek is de Nederlandse dataset vanuit het PISA-onderzoek uit 2015. Dit onderzoek is gedaan onder 15-jarige leerlingen. In Nederland waren er 5385 deelnemers. Er zijn in het Nederlandse deel van het PISA-onderzoek geen oudervragenlijsten afgenomen. Er zijn wel leerlingenvragenlijsten en schoolvragenlijsten afgenomen en er is getoetst op leesvaardigheid, wiskunde en natuurwetenschappen. De resultaten van de toetsen en de kenmerken van de leerlingen uit de leerlingenvragenlijsten en schoolvragenlijsten zijn vastgelegd in de data-set waar mee gewerkt gaat worden in dit onderzoek. De nadruk in het PISA-onderzoek van 2015 lag op natuurwetenschappen dus een aantal variabelen zullen opgebouwd zijn uit vragen over beta-vakken. De toetsen werden op een computer afgenomen en duurden twee uur per leerling. De toetsen bestonden uit multiple-choice vragen en open vragen. Daarnaast hebben de leerlingen een 35 minuten durend achtergrondvragenlijst ingevuld met vragen over zichzelf, hun thuissituatie, school- en leerprestaties.

Vanuit de onderzoeksvragen en de literatuur komen de volgende variabelen naar voren:

Baanverwachting (als afhankelijke variabele)

Leerlingen met een migratieachtergrond (als verklarende variabele)

Controlevariabelen voor onderzoeksvraag 3:

- Leerprestaties
- Sociaaleconomische status
- Self efficacy
- Ouderlijke participatie
- Ouderlijke aspiratie
- Ouderlijke ondersteuning
- Motivatie leerlingen (Instrumental en achievement)
- Taal thuis gesproken
- Ouderlijk opleidingsniveau
- Eigen opleidingsniveau

De variabelen die gevonden zijn in de literatuur en waarmee gewerkt gaat worden zullen hieronder nader besproken worden. Er zal gekeken worden naar hoe ze bevraagd zijn in het PISA-onderzoek en hoe de variabelen zijn samengesteld op basis van de antwoorden van de respondenten. Dit om meer inzicht te krijgen in wat de variabele in het PISA-onderzoek precies inhoudt en of het overeenkomt met wat gevonden is in de literatuur. Er kan dan met behulp van een regressieanalyse gekeken worden in hoeverre het verschil in verwachtingen van leerlingen met een migratieachtergrond en autochtone leerlingen door deze variabelen verklaard wordt.

Afhankelijke variabele

Baanverwachting (BSMJ): Naar de aspiraties van de leerlingen in dit onderzoek is op de volgende manier gevraagd. De leerlingen kregen de vraag voorgelegd wat voor baan ze verwachten te hebben wanneer ze 30 jaar zijn. Deze vraag is een open vraag. In tabel 1 in bijlage A is aangegeven hoe de vraag gesteld is. De resultaten zijn vastgelegd in de variabele verwachte beroepsstatus (BSMJ). In de analyses zal ook nog gebruik worden gemaakt van drie vergelijkbare variabelen die betrekking hebben op de

beroepsstatus van de vader (BFMJ2), de beroepsstatus van de moeder (BMMJ1) en de hoogste beroepsstatus van beide ouders (HISEI).

De verwachte beroepsstatus is in het PISA-onderzoek vastgelegd in een schaal ontwikkeld door Ganzeboom en Treiman (2003). De voorgelegde vraag is wat de leerlingen als werk verwachten te doen als ze 30 jaar zijn. De antwoorden zijn gecodeerd naar de bijbehorende 4-digit ISCO codes en vervolgens omgezet naar de ISEI index van Ganzeboom en Treiman (2003). ISEI staat voor International Socio-Economic Index of Occupational Status. Dit resulteert in scores tussen de 0 en 100 (in de praktijk 16 en 90) voor de verwachte beroepsstatus van de leerlingen. Hogere scores ISEI is een indicator voor hogere levels van verwachte beroepsstatus. (Technisch rapport PISA 2015) De uiteindelijk schaal loopt van 16 tot 90 en heeft als hoogste beroepsgroep rechters (Judges). De laagste twee groepen zijn de beroepsgroepen landarbeiders en arbeiders (Farm-hands and Labourers) en schoonmakers in bedrijven (Helpers and Cleaners in Establishments).

De ISEI score kan gezien worden als een manier om de beroepskenmerken te koppelen aan iemands opleidingsniveau en het daaruit voortvloeiend inkomen (Ganzeboom en Treiman, 2003). Dit is gedaan op zo een manier dat het indirecte effect van opleiding op inkomen door beroep gemaximaliseerd werd. Er is dus een indirecte koppeling tussen iemands statusscore en de opleiding van diegene.

Verklarende variabele

Om uit de dataset van het PISA-onderzoek te halen wie onder de term immigranten valt zal er eerst gekeken moeten worden naar hoe immigranten kunnen worden gedefinieerd. Volgens de meeste literatuur en het CBS zijn immigranten mensen die zich vanuit het buitenland vestigen in Nederland. Onder personen met een migratieachtergrond wordt door het CBS onderscheid gemaakt tussen personen die in het buitenland geboren zijn (eerste generatie) en personen die in Nederland geboren zijn (tweede generatie). De persoon met een eerste generatie migratieachtergrond is in het buitenland geboren en heeft ten minste één ouder die in het buitenland geboren is. De persoon met een tweede generatie migratieachtergrond is in Nederland geboren en heeft tenminste één ouder die in het buitenland is geboren.

In de dataset van het PISA-onderzoek zijn volgens het technisch rapport drie variabelen opgenomen met betrekking tot geboorteland. Namelijk het land van geboorte van de leerling, het land van geboorte van de vader en het land van geboorte van de moeder. Deze variabelen zijn vervolgens omgezet naar een index van immigratieachtergrond (IMMIG). Hierin komen de volgende categorieën naar voren: “Native” leerlingen (Met minstens één ouder geboren in het land), tweede-generatie leerlingen (zelf geboren in het land waar getest wordt maar de ouders geboren in een ander land) en eerste-generatie leerlingen (Leerlingen die geboren zijn buiten het land waar getest wordt en hun ouders ook). Zie tabel 2 voor een overzicht. In het resultatenhoofdstuk zal de nadruk liggen op het verschil tussen leerlingen met een Nederlandse achtergrond en immigranten van zowel de eerste als de tweede generatie. Uit aanvullende data-analyses is gebleken dat er weinig verschil bestaat in baanverwachting tussen eerste en tweede generatie immigranten.

Tabel 2

Definitie van immigranten in PISA

Leerlingen	(IMMIG)
Native (Persoon met een Nederlandse achtergrond)	Zelf geboren in het land waar getest wordt en met minstens één ouder geboren in het land
Eerste generatie	Leerlingen die geboren zijn buiten het land waar getest wordt en hun ouders ook
Tweede generatie	Zelf geboren in het land waar getest wordt maar de ouders geboren in een ander land

Er is in het PISA-onderzoek gebruik gemaakt van de variabele IMMIG. Hiermee kan er dus een vergelijking gemaakt worden tussen verschillende groepen leerlingen.

Controlevariabelen

Leerprestaties

Als variabele voor de leerprestaties zal er gebruik worden gemaakt van de toetsscores in het PISA-onderzoek. Deze variabelen hebben betrekking op reading, mathematics en science. (leesvaardigheid, wiskunde en natuurwetenschappen) Omdat het PISA-onderzoek 2015 zich gericht heeft op science zal daarvan ook in dit onderzoek gebruikt gemaakt worden. In PISA wordt niet een score berekend per test, maar meerdere “plausible values”.

Deze plausible values zijn niet de exacte scores die een leerling gehaald heeft op een test. Maar dit zijn scores die random getrokken zijn uit een mogelijke distributie van science-scores. De mogelijke distributie geeft een geschatte vaardigheid van de leerling weer op basis van de antwoorden op de diverse vragen (OECD, 2009). In dit onderzoek wordt steeds gebruik gemaakt van de 1^e plausible value voor de science-scores (PV1SCIE). Er zijn tien plausible values van science aanwezig in de data-set. Eigenlijk zou er gebruik gemaakt moeten worden van alle tien de aanwezige plausible values en zou de regressieanalyse tien keer gedaan moeten worden. Waarna de tien uitkomsten moeten worden gemiddeld. Dit vooral om een goede schatting van de standaarddeviatie te krijgen (Von Davier, Gonzalez en Mislevy, 2009). De uitkomst echter waarnaar gekeken gaat worden bij dit onderzoek zal niet veel veranderen wanneer er één plausible value gebruikt gaat worden in één regressieanalyse in plaats van het gemiddelde van tien uitkomsten na tien regressieanalyses. Daarom wordt er gebruik gemaakt van de 1e plausible value voor de science-scores.

Sociaal-economische status

In het technisch rapport is uiteengezet hoe sociaaleconomische status in het PISA-onderzoek is gemeten. Uit negen vragen aan de leerlingen zijn variabelen opgesteld en aan de hand hiervan is er een index opgesteld. De variabelen waaruit de index is opgesteld zijn: Hoogste ouderlijke beroepsstatus (HISEI), Hoogste opleiding ouders in jaren (PARED) en bezittingen inclusief boeken (HOMEPOS). Deze drie variabelen zijn in het PISA-onderzoek uit verschillende vragen en variabelen verkregen (zie tabel 3 in bijlage A).

Self-efficacy

De vragen die gebruikt zijn in het PISA-onderzoek (tabel 4 in bijlage A) sluiten aan bij de in de literatuur gangbare definities voor self-efficacy. Hierbij konden de leerlingen invullen of ze de aangegeven taken makkelijk aankonden of dat ze er moeite mee zouden hebben. Dit met behulp van een vier-punten antwoordschaal.

Ouderlijke participatie en aspiraties

In het PISA-onderzoek is er in Nederland geen oudervragenlijst afgenomen. Ook vanuit de leerlingenvragenlijst kan er geen ouderlijke participatie (Parental Participation) en ouderlijke aspiraties (Parental Aspirations) variabele vastgesteld worden.

Ouderlijke ondersteuning

In het wereldwijde PISA-onderzoek is er gevraagd in een aantal vragen aan de ouders en de leerlingen of ze ouderlijke ondersteuning bieden respectievelijk ervaren. In Nederland is dit niet aan de ouders gevraagd maar wel aan de leerlingen. De leerlingen kregen de onderstaande 4 vragen waaruit de variabele EMOSUPS is opgesteld (zie tabel 5 in bijlage A).

Motivatie

In het PISA-onderzoek is er ook gekeken naar de motivatie van de leerlingen. Twee variabelen zijn

samengesteld: INSTSCIE en MOTIVAT, waarbij INSTSCIE kijkt naar de motivatie van leerlingen op het gebied van beta-vakken (science). MOTIVAT kijkt naar de drive en ambitie in algemene zin van de leerlingen. Een optimisme trap, de immigrant optimism theory en optimisme van ouders en hun kinderen spelen een rol is er gevonden in de literatuur. Dit komt overeen met de twee variabelen en de vragen waaruit de variabelen zijn gevormd. De vragen die daarvoor gebruikt zijn staan in tabel 6 en 7 in bijlage A.

Taal

De taal die thuis gesproken wordt kan volgens de literatuur van invloed zijn (Kao en Tienda, 1995). Dit is ook opgenomen in het PISA-onderzoek. Dus van deze variabele kan ook gebruik gemaakt worden (zie tabel 8 in bijlage A).

Ouderlijke opleiding

De ouderlijke opleiding is meegenomen in het PISA-onderzoek als de variabelen MISCED, FISCED en HISCED. De opleiding van de ouders is aangegeven in ISCED (Van 0 naar 6). De hoogst genoten opleiding HISCED is gevormd vanuit de opleiding van de moeder (MISCED) en de vader (FISCED). Er is dus een index aanwezig van de ouder met de hoogst genoten opleiding (HISCED, zie tabel 9 in bijlage A).

Opleidingsrichting leerlingen.

De opleidingsrichting van de leerlingen is te achterhalen aan de hand van de variabele PROGN. Met deze variabele kunnen we de leerlingen indelen in groepen op opleidingsrichting. Opleidingsrichting zit in het PISA-onderzoek in de variabele PROGN met de voor dit onderzoek interessante opleidingsrichtingen vmbo, havo en vwo (Zie tabel 10 in bijlage A). De verschillende levels binnen deze variabelen zijn aangepast naar de drie voorkomende opleidingsrichtingen in Nederland. Namelijk vmbo, havo en vwo (Zie tabel 11 in bijlage A).

Analyses

De vragen die met de data-analyse beantwoord gaan worden zijn:

1. Hoe hoog zijn loopbaanverwachtingen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt van leerlingen met een migratieachtergrond in vergelijking met die van autochtone leerlingen?

Om deze vraag te beantwoorden gaat de variabele wat betreft loopbaanverwachting BSMJ (verwachte beroepsstatus) tussen de twee groepen vergeleken worden. (IMMIG).

2. Hoe sterk verschilt het verwachte beroepsniveau van leerlingen met het beroepsniveau van hun ouders? In hoeverre is er in dit opzicht een verschil tussen migranten en autochtonen?

Om deze vraag te beantwoorden gaat de variabele BSMJ (verwachte beroepsstatus leerlingen) vergeleken worden met de variabelen BFMJ2 (beroepsstatus van de vader), BMMJ1 (beroepsstatus van de moeder) en HISEI (hoogste ouderlijke beroepsstatus). En het verschil tussen de niet immigranten en de leerlingen met een migratieachtergrond (IMMIG).

3. Wat is het verschil tussen de autochtone leerlingen en de leerlingen met een migratieachtergrond als er gecontroleerd wordt voor de verschillende verklarende variabelen die er in de literatuur gevonden zijn.

Om deze vraag te beantwoorden gaat er met behulp van een regressieanalyse het verschil in verwachtingen in kaart gebracht worden tussen de variabelen gevonden in de literatuur en het verschil tussen de autochtone leerlingen en de leerlingen met een migratieachtergrond (de variabele IMMIG_recode). Met behulp van de regressieanalyse kan bepaald worden welke variabelen significant zijn en wat het effect op de baanverwachting van de leerlingen is. Er zal bij alle drie de vragen gebruik gemaakt gaan worden van het softwarepakket SPSS Statistics. Er is geen weging toegepast.

Resultaten

1. Hoe hoog zijn loopbaanverwachtingen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt van leerlingen met een migratieachtergrond in vergelijking met die van autochtone leerlingen?

Om deze vraag te beantwoorden gaan we de variabele wat betreft loopbaanverwachting BSMJ (verwachte beroepsstatus) tussen de twee groepen vergelijken (IMMIG). Hieruit komt een gemiddelde verwachte beroepsstatus uit. (in de vorm van een statusscore).

Tabel 12

Autochtone leerlingen en leerlingen met een migratieachtergrond

Herkomst	Aantal	Percentage	Geldig percentage
Autochtoon	4649	86,3	89,2
2 ^e generatie	446	8,3	8,6
1 ^e generatie	114	2,1	2,2
Totaal	5209	96,7	100,0
Geen respons	176	3,3	
Totaal	5385	100,0	

In tabel 12 is te zien dat van de in totaal 5385 leerlingen in de data-set er 5209 met een afleidbare immigratiestatus zijn. Van deze 5209 leerlingen zijn er 4649 leerlingen autochtoon en hebben 560 leerlingen een migratieachtergrond. 446 leerlingen zijn tweede generatie immigranten en 114 leerlingen zijn eerste generatie immigranten. In tabel 13 is weergegeven dat van de 5385 leerlingen er 4131 leerlingen een antwoord hebben gegeven op de vraag over loopbaanverwachting (BSMJ). De 1254 leerlingen met missende antwoorden in de data-set zullen niet meegenomen worden.

Tabel 13

Aantal leerlingen met een antwoord op loopbaanverwachting (BSMJ)

	Aantal	Percentage
Wel antwoord	4131	76,7
Geen antwoord	1254	23,3
Totaal	5385	100,0

Tabel 14

Loopbaanverwachting (BSMJ) naar migratieachtergrond (drie categorieën)

Herkomst	Gemiddelde verwachte beroepsstatus	Aantal	SD
Autochtoon	54,55	3706	17,03
2 ^e generatie	63,01	338	17,51
1 ^e generatie	62,63	87	18,83
Totaal	55,42	4131	17,29

Gemiddeld is de verwachte beroepsstatus van de eerste generatie $M = 62,63$ ($SD = 18,83$) en tweede generatie $M = 63,01$ ($SD = 17,51$) leerlingen dus hoger dan de verwachte beroepsstatus van de autochtone leerlingen $M = 54,55$ ($SD = 17,03$). Voor de eerste generatie leerlingen 8,08 punten hoger en voor de tweede generatie leerlingen 8,46 punten.

Het verschil tussen de eerste generatie en de tweede generatie leerlingen met een migratieachtergrond blijkt erg klein te zijn (Slechts 0,38 punten). Daarom is er gekozen om deze twee groepen samen te gaan nemen. De variabele IMMIG is omgezet naar een nieuwe variabele IMMIG_recode waarbij de 1^e en 2^e generatie samen zijn gevoegd in Immigrant.

Als er dan nog een keer gekeken gaat worden naar hoe hoog de loopbaanverwachtingen van leerlingen met een migratieachtergrond in vergelijking met die van autochtone leerlingen zijn dan komen we uit op de resultaten in tabel 15:

Tabel 15

Loopbaanverwachting (BSMJ)

IMMIG_recode	Gemiddelde verwachte beroepsstatus	Aantal	SD
Autochtoon	54,55	3706	17,03
Immigrant	62,93	425	17,77
Totaal	55,42	4131	17,29

Er is een verschil in verwachte beroepsstatus tussen beide groepen van 8,38. De verwachte beroepsstatus van de leerlingen met een migratieachtergrond ligt dus met 8,38 punten veel hoger dan die van de autochtone leerlingen. De leerlingen met een migratieachtergrond verwachten dus een beroep te krijgen met een veel hogere statusscore dan de autochtone leerlingen.

2. Hoe sterk verschilt het verwachte beroepsniveau van leerlingen met het beroepsniveau van hun ouders? In hoeverre is er in dit opzicht een verschil tussen migranten en autochtonen?

Om deze vraag te beantwoorden gaan we de variabele BSMJ vergelijken met de variabele HISEI (hoogste ouderlijke beroepsstatus) bestaande uit de variabelen BFMJ2 (ISEI van de vader) en BMMJ1 (ISEI van de moeder)). En het verschil tussen de niet immigranten en de leerlingen met een migratieachtergrond (IMMIG_recode).

Tabel 16

Beschrijving verwachte beroepsstatus leerlingen en de hoogste ouderlijke beroepsstatus

IMMIG_recode		Verwachte beroepsstatus (BSMJ)	Hoogste ouderlijke beroepsstatus (HISEI)
Native	Gemiddelde	54,55	55,78
	Aantal	3706	4509
	SD	17,03	19,51
Immigrant	Gemiddelde	62,93	44,28
	Aantal	425	464
	SD	17,77	20,97
Totaal	Gemiddelde	55,42	54,71
	Aantal	4131	4973
	SD	17,29	19,93

Uit tabel 16 komt naar voren dat het totale verwachte beroepsniveau van alle leerlingen (N = 4131) ligt op 55,42 (SD = 17,29). Het totale hoogste beroepsniveau van de ouders (N = 4973) ligt op 54,71 (SD = 19,93).

Bij de autochtone leerlingen (N=3706) ligt het verwachte beroepsniveau op 54,55 (SD = 17,03). Bij de ouders (N = 4509) van de autochtone leerlingen ligt dit op 55,78 (SD = 19,51). Een verschil van -1,23. De autochtone leerlingen verwachten dus dat ze op hun dertigste een baan hebben met een iets minder status (M = -1,23) dan hun ouders in 2015 hadden. Het verschil is echter erg klein als dit vervolgens vergeleken wordt met de ouders en leerlingen met een migratieachtergrond.

Bij de leerlingen met een migratieachtergrond ligt het verwachte beroepsniveau namelijk op 62,93 (SD = 17,77). Bij de ouders (N = 464) van de leerlingen met een migratieachtergrond ligt dit op 44,28 (SD = 20,97). Een verschil van +18,65. De leerlingen met een migratieachtergrond verwachten dus dat ze een baan zullen krijgen met veel meer status (+18,65) dan hun ouders.

De leerlingen met een migratieachtergrond verwachten dus een beroepsniveau te krijgen met een veel hogere status dan hun ouders, terwijl de autochtone leerlingen een beroepsniveau verwachten te krijgen die wat betreft status iets minder is dan hun ouders.

3. Wat is het verschil tussen de autochtone leerlingen en de leerlingen met een migratieachtergrond als er gecontroleerd wordt voor de verschillende verklarende variabelen die er in de literatuur gevonden zijn.

Om deze vraag te beantwoorden gaat er met behulp van een regressieanalyse het effect in kaart gebracht worden van de controlevariabelen op het verschil tussen de autochtonen en de leerlingen met een migratieachtergrond. De afhankelijke variabele in de regressieanalyse is baanverwachting (BMSJ). De belangrijkste verklarende variabele is de variabele die aangeeft of een leerling al dan niet valt in de categorie “immigrant” (IMMIG_recode). Daarnaast wordt een groot aantal controlevariabelen die gevonden zijn in de literatuur meegenomen in de analyse. Zie tabel 17 voor een overzicht van de variabelen. Tabel 18 geeft een overzicht van de resultaten.

Tabel 17

De variabelen in de regressieanalyse.

Variabele	Dataset variabele
Baanverwachting/verwachte beroepsstatus	BMSJ
Leerlingen met of zonder migratieachtergrond	IMMIG_recode
Leerprestaties (beta-vakken)	1 ^e plausible value voor science (PV1SCIE)
Sociaaleconomische status	ESCS
Self-efficacy	SCIEEFF
Ouderlijke ondersteuning	EMOSUPS
Motivatatie leerlingen (beta-vakken)	INSTSCIE
Motivatatie leerlingen (algemene ambitie)	MOTIVAT
Taal thuis gesproken	LANGN
Ouderlijk opleidingsniveau	HISCED
Eigen opleidingsrichting	PROGN_Recode2

Tabel 18

Regressieanalyse resultaten met afhankelijke variabele verwachte beroepsstatus (BSMJ), onafhankelijke variabele migratiestatus (IMMIG_recode) en controlevariabelen.

Variabelen	Model		Coëfficiënten		
	B	SE b	Beta	T	Sig.
(Constant)	27,723	2,462		11,261	,000
Migratiestatus	11,183	0,986	0,193	11,342	,000
Leerprestaties (beta-vakken)	0,037	0,003	0,203	10,645	,000
Sociaaleconomische status	2,855	0,523	0,122	5,461	,000
Self-efficacy	0,220	0,203	0,016	1,080	0,280
Ouderlijke ondersteuning	0,246	0,276	0,013	0,891	0,373
Motivatatie leerlingen (beta-vakken)	0,206	0,231	0,013	0,892	0,372
Motivatatie leerlingen (algemene ambitie)	2,377	0,349	0,100	6,820	,000
Taal thuis gesproken	0,005	0,003	0,029	1,779	0,075
Ouderlijk opleidingsniveau	-0,352	0,351	-0,021	-1,005	0,315
Eigen opleidingsrichting	4,732	0,356	0,245	13,291	,000
R ²	0,253				
Adjusted R ²	0,251				

De regressieanalyse laat zien dat verschillende variabelen een significant effect hebben op de beroepsverwachting. Ook zijn er een aantal variabelen niet significant wat betreft de beroepsverwachting. Het model heeft een verklarende variantie van 25 % ($R^2 = 0,251$).

Allereerst blijkt het verschil tussen autochtonen en immigranten wat betreft baanverwachting nog steeds significant. Sterker nog, als we rekening houden met een aanzienlijk aantal controlevariabelen, wordt het verschil alleen maar groter. Aanvankelijk was het verschil 8,38 punten (62,93 – 54,55; zie tabel 15). In de regressieanalyse vinden we een verschil van 11,183 punten. Met andere woorden het verschil in baanverwachting tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een migratieachtergrond wordt alleen maar groter als er rekening gehouden wordt met de controlevariabelen.

De gebruikte controlevariabelen hebben een verschillend effect en zijn niet allemaal significant. Het volgende is gevonden onder de significante controlevariabelen:

De leerprestaties wat betreft beta-vakken is significant en heeft een effect van 0,037 ($\beta = 0,203$).

De sociaaleconomische status is significant en heeft een effect van 2,855 ($\beta = 0,122$).

De motivatie van de leerlingen (algemene ambitie) is significant en heeft een effect van 2,377 ($\beta = 0,100$).

De opleidingsrichting waar de leerlingen inzitten heeft een effect van 4,732 ($\beta = 0,245$).

Conclusie en discussie

Het doel van dit onderzoek was om drie onderzoeksvragen te beantwoorden:

1. Hoe hoog zijn loopbaanverwachtingen op de arbeidsmarkt van leerlingen met een migratieachtergrond in vergelijking met die van autochtone leerlingen?

Uit dit onderzoek blijkt dat de leerlingen met een migratieachtergrond een hogere baanverwachting te hebben. Ze scoren een stuk hoger dan de autochtonen.

2. Hoe sterk verschilt het verwachte beroepsniveau van leerlingen met het beroepsniveau van hun ouders? In hoeverre is er in dit opzicht een verschil tussen migranten en autochtonen?

Er is gevonden dat het verwachte beroepsniveau van de autochtone leerlingen dicht in de buurt ligt van het daadwerkelijke beroepsniveau van hun ouders. Bij de leerlingen met een migratieachtergrond ligt niet alleen het verwachte beroepsniveau hoger dan de autochtone leerlingen. Ze scoren op verwachte beroepsniveau ook nog eens veel hoger dan het daadwerkelijke beroepsniveau van hun ouders.

3. Wat is het verschil tussen de autochtone leerlingen en de leerlingen met een migratieachtergrond als er gecontroleerd wordt voor de verschillende verklarende variabelen die er in de literatuur gevonden zijn?

Een aantal variabelen hebben een significant effect op de baanverwachting en het verschil tussen de autochtone leerlingen en de leerlingen met een migratieachtergrond. Opvallend is echter dat geen van de in de literatuur gevonden controlevariabelen uiteindelijk het verschil tussen de autochtone leerlingen en de leerlingen met een migratieachtergrond kan wegverklaren. Het verschil wordt zelfs groter als er rekening gehouden wordt met de controlevariabelen.

Waarom de leerlingen met een migratieachtergrond zoveel hoger scoren wat baanverwachting betreft blijft dus onduidelijk. Vanuit dit onderzoek is gebleken dat de controlevariabelen uit de literatuur het verschil niet wegverklaren. Dit houdt in dat er iets anders speelt bij deze groep waar nog onderzoek naar gedaan kan worden.

Een aantal in de literatuur gevonden variabelen die er toe doen wat betreft de baanverwachtingen van leerlingen, met en zonder migratieachtergrond, zijn niet bevraagd in de Nederlandse dataset van PISA. Zo is er geen oudervragenlijst afgenomen onder de ouders van de Nederlandse deelnemers aan het onderzoek. Daarom zijn de ouderlijke aspiraties en de ouderlijke participatie niet meegenomen. Er zou dus allereerst nog naar andere landen gekeken kunnen worden waar deze variabelen wel beschikbaar zijn.

Mochten ook deze variabele het verschil niet wegverklaren dan blijft het een open vraag hoe de hoge baanverwachtingen tot stand komen bij de leerlingen met een migratieachtergrond. Een aanbeveling is dus nader (exploratief) onderzoek naar wat er wel toe doet bij leerlingen met een migratieachtergrond wat betreft baanverwachting.

Het is ook zeker van belang dat er gekeken gaat worden naar wat er dan wel speelt bij de groep leerlingen met een migratieachtergrond gezien de risico's van frustratie, mismatch of onrealistische verwachtingen.

Referenties

- Andriessen, I., & Phaet, K. (2002). Acculturation and school success: A study among minority youth in the Netherlands. *Intercultural education*, 13(1), 21-36. <https://doi.org/10.1080/14675980120112913>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child development*, 72(1), 187-206. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00273>
- Childs, S., Finnie, R., & Mueller, R. E. (2017). Why do so many children of immigrants attend university? Evidence for Canada. *Journal of International Migration and Integration*, 18(1), 1-28. <https://doi.org/10.1007/s12134-015-0447-8>
- Fernández-Reino, M. (2016). Immigrant optimism or anticipated discrimination? Explaining the first educational transition of ethnic minorities in England. *Research in Social Stratification and Mobility*, 46, 141-156. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2016.08.007>
- Fischer, M. J. (2010). Immigrant educational outcomes in new destinations: An exploration of high school attrition. *Social Science Research*, 39(4), 627-641. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2010.01.004>
- Ganzeboom, H. B., & Treiman, D. J. (2003). Three internationally standardised measures for comparative research on occupational status. In *Advances in cross-national comparison* (pp. 159-193). Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-9186-7_9
- Gemici, S., Bednarz, A., Karmel, T., & Lim, P. (2014). *The factors affecting the educational and occupational aspirations of young Australians*. National Centre for Vocational Education Research. Adelaide.
- Herweijer, L. (2009). *Making up the gap: Migrant education in the Netherlands*. Netherlands Institute for Social Research (SCP). Geraadpleegd van https://www.scp.nl/english/Publications/Publications_by_year/Publications_2009/Making_up_the_Gap
- Hirschman, C. (2001). The educational enrollment of immigrant youth: A test of the segmented-assimilation hypothesis. *Demography*, 38(3), 317-336. <https://doi.org/10.1353/dem.2001.0028>
- Kao, G., & Tienda, M. (1995). Optimism and achievement: The educational performance of immigrant youth. *Social science quarterly*, 1-19. Geraadpleegd van <https://www.jstor.org/stable/44072586>
- Keultjes, H., Van Gaalen, E. (2018, 9 februari). Oproep aan ouders: stop met 'omhoog drukken' kinderen naar hoogste schoolniveaus. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl>
- OECD (2009), PISA Data Analysis Manual: SPSS, Second Edition, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264056275-en>
- OECD (2015), "Can schools help to integrate immigrants?", PISA in Focus, No. 57, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5jrj7vk0jkh-en>
- Perry, J. C., Przybysz, J., & Al-Sheikh, M. (2009). Reconsidering the "aspiration–expectation gap" and assumed gender differences among urban youth. *Journal of Vocational Behavior*, 74(3), 349-354. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.02.006>
- Perry, J. C., & Vance, K. S. (2010). Possible selves among urban youths of color: An exploration of peer beliefs and gender differences. *The Career development quarterly*, 58(3), 257-269. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2010.tb00191.x>

- Reeskens, T., & Oorschot, W. V. (2012). Those who are in the gutter look at the stars? Explaining perceptions of labour market opportunities among European young adults. *Work, employment and society*, 26(3), 379-395. <https://doi.org/10.1177/0950017012438575>
- Rosenbaum, E., & Rochford, J. A. (2008). Generational patterns in academic performance: The variable effects of attitudes and social capital. *Social Science Research*, 37(1), 350-372. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2007.03.003>
- Rustenbach, E. (2010). Sources of negative attitudes toward immigrants in Europe: A multi-level analysis. *International migration review*, 44(1), 53-77. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00798.x>
- Sociaal-Economische Raad. (2017). *Toekomstgericht beroepsonderwijs Deel 2 Voorstellen voor een sterk en innovatief beroepsonderwijs*. Geraadpleegd van <https://www.ser.nl/nl/actueel/Nieuws/werkend-leren>
- Tjaden, J. D., & Hunkler, C. (2017). The optimism trap: Migrants' educational choices in stratified education systems. *Social Science Research*, 67, 213-228. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2017.04.004>
- Van Meeteren, M., Engbersen, G., & Van San, M. (2009). Striving for a better position: Aspirations and the role of cultural, economic, and social capital for irregular migrants in Belgium. *International migration review*, 43(4), 881-907. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00788.x>
- Von Davier, M., Gonzalez, E., & Mislevy, R. (2009). What are plausible values and why are they useful. *IERI monograph series*, 2(1), 9-36.

Bijlage A

Tabel 1

Variabele BSMJ: Verwachte beroepsstatus (Students' expected occupational status (SEI))

Vraag ST114	Wat voor soort baan denk je te zullen hebben als je ongeveer 30 bent?
ST114Q01TA	Voer de naam van de baan in.

Tabel 3

Variabele ESCS: Sociaaleconomische status (Index of economic, social and cultural status)

Variabelen	
ST005 (PARED)	Educatie moeder.
ST006 (PARED)	Diploma moeder.
ST007 (PARED)	Educatie vader.
ST008 (PARED)	Diploma vader.
ST011 (HOMEPOS)	Leerlingen geven aan welke zaken aanwezig zijn in huis, inclusief 3 landspecifieke huishoudelijke items die geschikt zijn om welvaart van de familie te meten in de Nederlandse context.
ST012 (HOMEPOS)	Leerlingen geven aan hoeveel eigendommen er thuis zijn. (8 items)
ST013 (HOMEPOS)	Leerlingen geven aan hoeveel boeken ze thuis hebben.
ST014 (HISEI)	ISEI van de moeder.
ST015 (HISEI)	ISEI van de vader.

Tabel 4

Variabele SCIEEFF: Self-efficacy (Natuurwetenschappen/science)

Vraag	Hoe gemakkelijk denk je dat het voor jou is om de volgende opdrachten alleen te doen?
ST129	
ST129Q01TA	Doorzien welke wetenschappelijke vraag ten grondslag ligt aan een krantenartikel over een gezondheidsprobleem.
ST129Q02TA	Uitleggen waarom in bepaalde gebieden vaker aardbevingen voorkomen dan in andere gebieden.
ST129Q03TA	De rol beschrijven van antibiotica bij het behandelen van ziekten.
ST129Q04TA	Vaststellen wat de wetenschappelijke vraag is die gepaard gaat met het verwerken van huisvuil.
ST129Q05TA	Voorspellen hoe veranderingen in het milieu het voortbestaan van bepaalde soorten beïnvloeden.
ST129Q06TA	De wetenschappelijke informatie interpreteren op voedingsetiketten.
ST129Q07TA	Bespreken hoe nieuw bewijsmateriaal er toe kan leiden dat je een ander inzicht krijgt in de mogelijkheid dat er leven is op Mars.
ST129Q08TA	Van twee verklaringen van het ontstaan van zure regen vaststellen welke de beste is.

Tabel 5

Variabele EMOSUPS: Ouderlijke ondersteuning (Parents emotional support)

Vraag	Denk aan dit schooljaar: In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende beweringen?
ST123	
ST123Q01NA	Mijn ouders zijn geïnteresseerd in mijn schoolactiviteiten.
ST123Q02NA	Mijn ouders steunen mijn onderwijsinspanningen en -prestaties.
ST123Q03NA	Mijn ouders steunen mij als ik moeilijkheden ondervind op school.
ST123Q04NA	Mijn ouders moedigen me aan om zelfvertrouwen te hebben.

Tabel 6

Variabele INSTSCIE: Motivatie leerlingen (beta-vakken/instrumental motivation)

Vraag	In hoeverre ben je het eens met de onderstaande beweringen over natuurwetenschappelijke vakken (natuurkunde, scheikunde, nask, biologie, NLT en ANW)?
ST113	
ST113Q01TA	Het is voor mij de moeite waard om mijn best te doen voor natuurwetenschappelijke vakken omdat ik er iets aan zal hebben bij het werk dat ik later wil doen.
ST113Q02TA	Wat ik leer voor mijn natuurwetenschappelijke vakken is belangrijk voor me omdat ik dit nodig heb bij wat ik later wil doen.
ST113Q03TA	Het is voor mij de moeite waard om te leren voor natuurwetenschappelijke vakken omdat dat mijn vooruitzichten op een goede loopbaan verbetert.
ST113Q04TA	Veel dingen die ik leer voor mijn natuurwetenschappelijke vakken zullen mij helpen om een baan te vinden..

Tabel 7

Variabele MOTIVAT: Motivatie leerlingen (algemene ambitie/Achievement motivation)

Vraag	In hoeverre ben je het oneens of eens met de volgende beweringen over jezelf?
ST119	
ST119Q01NA	Ik wil hoge cijfers voor de meeste of al mijn vakken..
ST119Q02NA	Ik wil in staat zijn om te kiezen uit de best beschikbare mogelijkheden als ik afstudeer.
ST119Q03NA	Ik wil de beste zijn in alles wat ik doe.
ST119Q04NA	Ik zie mezelf als een ambitieus persoon..
ST119Q05NA	Ik wil één van de beste leerlingen in mijn klas zijn.

Tabel 8

Variabele LANGN: Taal thuis gesproken (Language at home)

Vraag ST022	Welke taal spreek je thuis het meest?
ST022Q01TA01	Selecteer één antwoordoptie. Nederlands
ST022Q01TA02	Een andere Europese taal (bijvoorbeeld: Bulgaars, Duits, Engels, Pools enz.)
ST022Q01TA03	Een andere niet-Europese taal (bijvoorbeeld: Arabisch, Berber, Chinees, Sranantongo, Turks enz.)

Tabel 9

Variabelen MISCED, FISCED en HISCED: Opleidingsniveau ouders

Vraag ST005, ST006, ST007 en ST008	Opleiding
ST005Q01TA	Wat is de hoogste opleiding die je moeder heeft afgerond?
ST006Q01TA, ST006Q02TA, ST006Q03TA, ST006Q04TA	Heeft je moeder van één van de volgende opleidingen een diploma gehaald?
ST007Q01TA	Wat is de hoogste opleiding die je vader heeft afgerond?
ST008Q01TA, ST008Q02TA, ST008Q03TA, ST008Q04TA	Heeft je vader van één van de volgende opleidingen een diploma behaald?

Tabel 10

Variabele PROGN: Opleidingsrichting

Vraag ST002	Opleidingsrichting in data-set	Nederlands programma
	Netherlands: practical preparation for labour market	vmbo
	Netherlands: general vocational oriented; in next year tracks into BB, KB, GL, TL	vmbo
	Netherlands: admission to ISCED3 = MBO level 1-3, post-secondary, non-tertiary	vmbo
	Netherlands: admission to ISCED3 = MBO level 1-3	vmbo
	Netherlands: admission to ISCED3 = MBO tertiary level	vmbo
	Netherlands: Lower secondary grades of HAVO, preparing for upper secondary HAVO or MBO (vocational post-secondary ed)	havo
	Netherlands: Lower secondary grades of VWO, preparing for upper secondary VWO	vwo
	Netherlands: Upper secondary grades of HAVO, preparing for HBO (higher vocational education\college)	havo

Netherlands: Upper secondary grades of VWO, preparing for university	vwo
Netherlands: Missing	-

Tabel 11

Aantal leerlingen en opleidingsrichting in variabele PROGN_recode2

Opleidingsrichting	Aantal leerlingen	Percentage
1 (vmbo)	2892	53,7
2 (havo)	837	15,5
3 (vwo)	1656	30,8
Totaal	5385	100,0